

НЯКОИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ОРГАНИЗАЦИЯТА НА УСТОЙЧИВИ КУЛТУРНИ СЪБИТИЯ

Веселина Димитрова¹

e-mail: vesselina.dimitrova@ue-varna.bg

Резюме

В статията се прави опит да се анализират основни стъпки пред организацията на устойчивите културни събития с идеята да бъдат оценени някои тенденции и предизвикателства. Използвайки дескриптивния и аналитичен подход, авторът представя кратък емпиричен пример за съблюдаването на икономическите, социални и екологични аспекти при организацията на устойчиви културни събития в България в съответствие с Глобалната инициатива за отчетност. Авторът стига до заключението, че информационната осведоменост и осигуреност на културните оператори в България е на базово равнище и съществува необходимост от сравнително лесен подход за въвеждане, прилагане и анализиране на данни за устойчивост.

Ключови думи: устойчиви културни събития, Глобална инициатива за отчетност

JEL: M 140

Увод

Съвременното общество е запознато с тезата, че неговото устойчиво развитие зависи не само от качеството на икономически и социален живот, но и от постигнатия екологичен баланс в природата. С други думи, развитието на обществото е устойчиво, ако е постигнат качествен икономически растеж. Последният, от своя страна, се определя и от интензитета на включване на човешкия капитал в социални и екологични дейности – напр. в подходите за възобновяване на използваните ресурси, в бързината на производствения процес, в оползотворяването на отпадъците и пр. Човешкият капитал е въвлечен и в организацията на събития, които споделят икономически, социални и екологични ползи. Подобни събития често биват наричани „устойчиви събития“. За първи път темата за устойчивост на събития е разгледана във връзка със Зимната олимпиада в Албервил през 1992 г. като първото „зелено“ спортно събитие е Зимната олимпиада в Лилехамер през 1994 г. През 1996 г. ООН приема решение по време на конференцията си в Найроби, че

¹ Професор, доктор, катедра „Международни икономически отношения“, факултет „Управление“, Икономически университет – Варна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0370-7234>

всички събития трябва да стават все по-устойчиви. През 2008 г. Директоратът на ООН (UNION) в сътрудничество с Екологичната програма на ООН (UNEP) издават първия наръчник за „зелени“ събития, който през годините периодично се обновява и допълва с подходи за отчетност (UNEP, 2012).

Устойчивите събития могат да се организират в различни сфери на дейност и резултатите от тях могат да бъдат различни. В сферата на културата, устойчивостта е огромно предизвикателство пред организаторите поради паралелното протичане на друг процес – креативният процес по създаване на конкретно представление. Но пък успешно организираното културно събитие е стимул за разгръщане потенциала на организатора да насърчава събитийния туризъм в определен регион или държава (Getz, 2008).

Целта на настоящата статия е да проучи на основата на кратко емпирично проучване до каква степен културните оператори в България припознават международни подходи за организация на устойчиви културни събития и по-конкретно Глобалната инициатива за отчетност (GRI) и кои са източниците и платформите, които те използват за събиране на информация относно организацията на устойчиви културни събития. Чрез анализа на данните може да се обобщи каква е степента на готовност на културните оператори в България да събират и обработват информация за бъдещи доклади по устойчивост на културните събития и какви стъпки са най-важни за организацията на устойчиви културни събития. Тезата, която се защитава е, че извеждането на лесни за разчитане стъпки пред организацията на устойчиви културни събития улеснява културните оператори в България да предприемат по-категорични действия в сферата на тяхната политика по устойчивост.

Същност и характеристики на устойчивите културни събития

Дадено събитие се дефинира като устойчиво ако е замислено, планирано, реализирано и контролирано по начин, който оказва минимално негативно влияние върху околната среда (UNEP, 2009). Организацията и управлението на едно събитие могат да са устойчиви независимо дали събитието е локално, национално или международно (INU, 2015). Наричани още „зелени“ или събития, щадящи околната среда, устойчивите събития не могат да бъде унифицирани като стандартно понятие. Две събития (например две конференции) могат да имат сходни параметри на организация и сравнението между тях да се осъществява относително лесно, но изборът дали да бъдат устойчиви събития зависи изцяло от собствената стратегия, визия и ценности на екипа или мениджъра събития (event manager), който ги организира.

Причините, поради които се организират устойчиви културни събития, могат да бъдат разнообразни като най-често целят подобряване на цялостното представяне за организаторите в посока „устойчивост“, в т.ч.: нама-

ляване на разходите за електроенергия и суровини; намаляване на въглеродния отпечатък (carbon footprint или мярка, която показва колко площ се използва за производството на ресурси, тяхното използване и оползотворяване под формата на отпадъци) на събитието; разпространение на добри практики за намаляване на рисковете пред управлението на устойчиво събитие; отговорно поведение на участниците и въвличането им в събитието, вкл. „сблъсък“ на идеи, емоции; притежаване на международна сертификация за управление на устойчиво събитие; видимост на устойчивостта на събитието за потенциални инвеститори и спонсори; подобряване на имиджа и бранда на организацията, управляваща устойчивото събитие; промотиране на иновативни техники за ефективно използване на ресурси; привилегировано участие на местни доставчици и др.

Често организацията на устойчиво културно събитие е считана за един от инструментите за провеждане на успешен *маркетинг на взаимоотношенията с клиентите* с цел тестване на тяхната лоялност към идеята за устойчивост. Организацията на устойчиво културно събитие притежава и характеристики, които я отнасят до *управлението на проект*. В този смисъл, както предлагат Мокhtar и Денг в статия от 2014 г., моделът на реализиране на устойчиви събития следва определени стъпки (Mokhtar and Deng, 2014), а именно:

а) *проучване* – изучават се съществуващите стратегии и прилагани политики за околна среда, определя се степента на „чувствителност“ към теми със социално отговорно значение и се анализират икономическите очаквания (ползи) от събитието;

б) *дизайн* – предлагат се алтернативи за избор на екологосъобразни материали, необходими за провеждане на събитието, предлагат се инвестиционни решения и ноу-хау, които да бъдат гаранция за „зеления“ характер на събитието;

в) *планиране* – отчита се необходимостта от постоянен мониторинг на събитието, налична техническа поддръжка и използвани стандарти и системи за влияние на събитието върху околната среда и за управление на риска (сигурност, безопасност, здравна защита);

г) *координация на взаимоотношенията* – анализират се взаимовръзките между маркетинг и мениджмънт на събитието, комуникацията с различни участници (заети, спонсори, доброволци, доставчици и др.).

д) *оценка* – дава се цялостна преценка за устойчивото влияние на събитието, на неговия краен „зелен“ резултат.

Конкретният проект, както отбелязват Диксон и Аркодия в статия от 2010 г., трябва да показва максимално детайлно дали са зададени като устойчиви отделните икономически, социални и екологични аспекти при подготовка-

та, изпълнението и контрола на събитието (Dickson and Arcodia, 2010). Икономическите аспекти трябва да са свързани с потенциални ползи за обществото като например заетост по време на събитието, използване на „зелен“ транспорт и др. Социалните аспекти обръщат внимание на квалификацията на доставчиците, използването на сертифицирани продукти в ефективно съотношение: цена – качество. Екологичните аспекти целят отчитане на стойностите на въглеродния отпечатък, задават посоката при управлението на отпадъците и използването на възобновяеми източници. Посоченият контекст трансформира организацията и управлението на устойчивото събитие в своеобразен *бизнес*, при който са спазени поне две важни условия за устойчивост: консумацията на електроенергия е сведена до минимум и е усвоена политиката на разделно събиране на отпадъци. Наложили се в международен план добри примери в тази връзка са Олимпийските игри в Лондон през 2012 г. и международното изложение в Милано през 2015 г. Олимпийските игри в Лондон са и първото събитие, което е сертифицирано по международен стандарт ISO 20121: 2013 „Event Sustainability Management System“, приемник на британския стандарт BS 8901 “Specification for a Sustainability Management System for Events”.

Стандарти и системи за управление на устойчиви културни събития

Доверието в организацията на едно устойчиво културно събитие се изгражда на основата на представяне на постигнати резултати. Последното формализира икономическите, социалните и екологични ценности и споделените отговорности на организаторите на събитието. Представянето на резултатите можем да приемем за своеобразен етичен кодекс за устойчивост, за спазване на екологосъобразния и „зелен“ подход при организация на събитието. В помощ на това представяне са разработени инструменти, стандарти и системи за (само)оценка.

Международната инициатива Глобална инициатива за отчетност, *GRI (Global Reporting Initiative)* е първата и най-пълно разработена система за прилагане на глобален подход при изготвянето на доклади за устойчивост (sustainability reports). Глобалната инициатива за отчетност е създадена през 1997 г. в рамките на дейност на американска неправителствена организация от CERES (неправителствена организация, лобираща за устойчивост на околната среда) и UNEP (Екологичната програма на ООН). Глобалната инициатива за отчетност залага на принципите на осчетоводяване/остойностяване на устойчивостта на дадено събитие чрез изготвянето на баланс или доклад за устойчивост от организаторите (Event organizers Sector Sup-

plement). Последният се превръща в инструмент за международно сравнение на устойчивостта на събитието. (GRI, 2013). Глобалната инициатива за отчетност насочва организаторите на устойчиво събитие към изготвяне на рамка (Sustainability Reporting Framework) за разкриване на тяхната организационна готовност. Чрез тази инициатива се задават индикатори – икономически, екологични и социални – за оценка на управленския подход, механизмите на представяне и стратегическия профил на организаторите. Ключовите сфери на проучване са: характеристики на мястото на устойчивото събитие; заетите по време на устойчивото събитие; начина на управление на екологичните аспекти, в т.ч. налични суровини, продукти, отпадъци, биоразнообразие и др.; достъпността до събитието; планирането на управленския потенциал и др. Всяка от изброените области има между 14-16 под-показателя, благодарение на които може да се направи широкопрофилна оценка в съдържанието на доклада по устойчивост.

Основният международен стандарт, който се използва за оценка на събития е *ISO 20121: 2013 “Event Sustainability Management System”* (www.iso20121.org). Международният стандарт представлява система за управление на събитието, която показва доколко е отговорна организацията в икономически, социален и екологичен аспект. Нормата задава нова роля на заинтересованите страни (стейкхолдерите): участници и заети, инвеститори, доставчици и др. и оформя пълния жизнен цикъл на събитието. Стандартът е широкомащабен и засяга аспекти, свързани с локация, кетъринг, почистване, сигурност и др. Целта на стандарта е да обяви съответствието с нормите на системата за управление на събития, а не да се даде директно статут „устойчиво събитие“. Определянето на нивата на ефективност на системата за управление на събития и отговорностите в управлението позволяват намаляване на разходите и социално-екологичните въздействия от събитието. Като се вземе предвид универсалния характер на стандарта, ISO 20121:2013 предлага схема полезна за всички видове събития, независимо от техните размер, цели, местоположение или организатор. Успехът на стандарта е подчинен на участието на всички заинтересовани страни и по-специално на висшето ръководство, което трябва да активира процедурата за доброволно сертифициране. Тя, от своя страна, изисква ангажиране на допълнителни финансови ресурси.

В последните години, както отбелязват МакЕлрой и Томас в статия от 2015 г., се предприемат редица мерки по усъвършенстване на метриката на стандарт ISO 20121: 2013 в контекста на кръговата икономика (circular economy) – най-общо подход, при който се използват по-малко ресурси и се генерират по-малко отпадъци (McElroy and Thomas, 2015). Новата посока на развитие на стандарта е в сравнението между т.нар. наукометрични (sci-

ence-based metrics) и контекстни показатели (context-based metrics). Двата термина не са равностойни, но ако се прилагат паралелно водят до по-добри резултати. За да се разберат различията между двата вида показатели, е достатъчно да бъде съотнесен даден резултат към определен праг (threshold) и разпределение (allocation). Прагът е лимит с долна и горна граница и трябва да бъде спазван, за да има устойчивост. Разпределението пък е справедлив дял или пропорционално отношение спрямо поставените цели. В този смисъл, наукометричните показатели имат за цел да покажат как човек влияе върху използването на ресурсите без да се предписва определено разпределение. Контекстните показатели имат цели, които показват специфични за организацията споделени тежести (разпределения), необходими за постигане на благосъстоянието на заинтересованите страни. Комбинацията между наукометрични и контекстни показатели създава интегрирана система за оценка (MultiCapital Scorecard), чрез която се сравняват двата вида показатели, преценява се кои от тях са подходящи за целите на кръговата икономика и изчислението на „въглеродния отпечатък“. Различни организации днес тестват метрики в сферата на устойчивите културни събития. Така например *Julie's Bicycle*, неправителствена организация със седалище в Лондон, подпомага усилията на международните културни оператори да развиват своите компетенции в сферата на устойчивостта. Организацията е инициатор на инструментариума Creative IG Tool, който е своеобразен микс от калкулации на въглеродния отпечатък. Организацията притежава и собствена сертифицирана система Creative Green за сравнение на показатели за устойчивост между културните оператори. От 2012 г. организацията стартира програма Accelerator в сътрудничество с Националния център по изкуства на Англия за засилване на действията по устойчивост на културните оператори.

Методология и описание на изследването

Настоящото проучване е конкретен емпиричен пример, мотивиран от резултати по международен проект. През периода 2014 – 2016 г. авторът на настоящата статия участва като консултант по „зелени“ политики в рамките на проект „Културен кооператив – мрежа за споделяне на ресурси“ с водещ партньор Фондация за културно развитие СИДЕЯ, финансиран по Програма за подкрепа на НПО в България по финансов механизъм на Европейското икономическо партньорство. В рамките на проекта е проучено мнението на 780 респондента (лица на 18 и повече години, които обичайно живеят в град Варна и такива, които са временно пребиваващи в града по различни причини – организация и провеждане на културно събитие, командировка, гостуване, обучение, състезание, турне и други) за потребността от посе-

шение на културни събития и дела на заделяни средства за култура; общата мотивация към посещение на културни събития и в частност на „зелени“ културни събития; въздействието на културните събития върху икономическото развитие на града/региона; оценката за ефектите от екологичната политика, прилагана от културните оператори и общините при провеждане на културни събития и ефектите от организиране на „зелени“ културни събития.

Настоящото проучване е проведено през 2018 г. и задълбочава някои моменти за устойчивите културни събития само сред културните оператори в България. Целта е да се установи кои аспекти при провеждане на културни събития се съблюдават от организаторите и доколко тези аспекти са устойчиви и в синхрон с Глобалната инициатива за отчетност. Допълнителен акцент в емпиричния пример е начина на събиране на информация за познанието и организацията на устойчиво културно събитие сред културните оператори в България.

Информационната осигуреност на проучването е на база анкета във формат „лице в лице“. Анкетата включва 2 въпроса, специално разработени за целите на изследването и анализира: 1) аспекти, които се съблюдават при провеждане на културно събитие; и 2) подходи за събиране на информация за „зелени“ културни събития, вкл. познание за съществуващи международни и национални платформи за устойчивост в културата.

За целите на изследването е използвана случайна извадка, без повторение, при заложен максимална стохастична грешка (*margin of error*) 2,5% и 95% сигурност (*confidence level*). Обемът на извадката е определен на 430 души. В процеса на самото изследване бяха получени откази за участие от анкетно проучване, което редуцира извадката с до 324 лица на възраст 18 и повече години, без това да се отрази съществено на предвидената точност на резултатите – тя е снижена до 2,68% при непроменена гаранционна вероятност (*confidence level*). Профилът на респондентите може да бъде формулиран по следния начин: 76,5% от отговорилите са жени, най-голям дял от отговорилите, а именно 42,8% са на възраст между 26-35 години; преобладаващата степен на образование е висше като 47,7% от респондентите притежават магистърска степен. Най-голям дял на отговорилите културни оператори има сред артистите на свободна практика (31,4% са от сферата на изпълнителските, визуални изкуства, дизайн, музикалните и мултижанрови проекти); 26,7% са представители на НПО в сферата на културата и изкуствата (с персонал между 5 – 10 човека) и 13% са студенти в сферата на културата и изкуството.

По отношение на първия въпрос е извършено наблюдение върху елементи от Глобалната инициатива за отчетност, които следва да бъдат съблюдавани по време на провеждането на културно събитие, а именно:

- Консумирана електроенергия (напр. отопление, осветление);
- Консумирана вода;
- Часове на работа на ползваното оборудване (напр. интернет, телефон, компютър, принтер);
- Вид на използвания транспорт и изминати километри;
- Количество и типология на консумираните храни (напр. за кафе пауза, коктейл);
- Количество и възможност за рециклиране на използваните консумативи и реквизит;
- Характеристики на сценичното пространство (напр. площ, места за сядане);
- Брой зрители;
- Местожителство на зрителите;
- Достъпен обществен транспорт;
- Налични паркоместа и веломеста;
- Наличност на контейнери за разделно сметосъбиране;
- Количество на отпадъците;
- Дни за подготовка на събитието;
- Брой на общия персонал, подготвящ събитието;
- Равноправно участие на половете в общия персонал;
- Здравно и социално осигуряване на общия персонал;
- Брой отработени часове от общия персонал;
- Осигуряване на заетост на хора в неравностойно положение;
- Запознаване на общия персонал с правно-наказателни процедури в случай на доказана корупционна практика;
- Запознаване на общия персонал с административни процедури за получаване на допълнителни бонуси.

Резултатите показват, че културните оператори в България съблюдават основно характеристики на мястото за провеждане на устойчивото събитие, свързани с броя зрителите (84,2%), дните за подготовка на събитието (82,9%), характеристиките на сценичното пространство (74,5%) и достъпността с обществен транспорт до мястото на събитието (68,1%). Останалите сфери – социални и екологични не са ключови и не са наблюдавани. Сериозно предизвикателство е управлението и обработката на отпадъци. Едва 14,8% от културните оператори съблюдават наличността на контейнери за разделно събиране и количеството отпадъци (17,1%). По отношение на консумацията на суровини и продукти, едва 23,8% отчитат консумацията на

вода, 35,2% съблюдават консумацията за осветление и отопление, а 39,6% следят типологията и количеството на консумираните храни (кафе паузи, коктейл). Подценен е социалният момент при осигуряването на заетост на хора в неравностойно положение (22,5 %) и равноправното участие на половете в организацията на събитието (21,1%).

По отношение на втория въпрос е извършено наблюдение върху практическите умения на културните оператори в България да събират и обработват информация за устойчивите културни събития. Резултатите показват, че респондентите имат слабо информационно ниво на култура по темата за устойчивост на културни събития. Семинари или курсове за обучение по темата са посещавали едва 19,2%. Основен източник на информация за културните оператори в България не са международни платформи, изследователски мрежи или инициативи за обучение, а интернет (58,4%). За улеснение на респондентите са посочени чуждестранни платформи за обучение като Julie's Bicycle и Investigating Cultural Sustainability, за които над 80% от анкетираните нито са чували, нито познават. От българските инициативи за обучение и дебати за устойчиво развитие културните оператори имат представа единствено за дейността на Горичка (51,1%), без да използват платформата за информационно обучение. При все това относително висок е процентът на културни оператори (44,7%), които са информирани по темата за устойчивите културни събития благодарение на участието им в международни проекти по темата.

Краткият емпиричен пример насочва към необходимостта да бъде формулирана лесна за разбиране и прилагане методология за организация на устойчивото културно събитие. Тя следва само да задава рамката на организиране, но не и да навлиза в детайлите на Глобалната инициатива за отчетност. Културните оператори в България все още нямат готовност да събират и обработват информация за устойчивостта на културното събитие и да разписват доклади по устойчивостта за разлика от международните културни оператори.

Ключови стъпки пред организацията на устойчиви културни събития

След представяне на резултатите от краткия емпиричен пример, могат да бъдат обобщени няколко по-важни стъпки пред организацията на успешни устойчиви културни събития в България.

Организацията на устойчиви културни събития е преди всичко *организация на участниците* в събитието. Основните въпроси, които трябва да бъдат решени са: как да се осъществи придвижването на участниците (същест-

вуващи „зелени“ форми на транспорт); каква е възможността да използват налични технологии за виртуални срещи (видеоконферентни връзки, блогове, социални мрежи, онлайн курсове и др.); какви съпътстващи услуги са предвидени за участниците (настаняване, кетъринг, наемане на велосипед, споделяне на кола и др.). Още оттук става ясно, че организацията на устойчивото събитие трябва да отговаря на различни *критерии за устойчивост* – по отношение както на избраната локация и транспортни средства, така и по отношение избора на партньори и доставчици. Наличието на сертификати или маркировки за качество, прилагането на политика за рециклиране са ключови за успешната организация на устойчивото събитие. При добра организация се очаква устойчивото културно събитие да стимулира заетостта в местната икономика. Примерите, които най-често се посочват в тази връзка са свързани с насърчаване на биологичното земеделие, производството и консумацията на сезонни плодове и зеленчуци, производството на текстилни продукти от суровини, обект на повторно използване или рециклиране. Други примери са свързани с насърчаване заетостта на хора в неравноправно положение, участие на доброволци и др.

Следваща важна стъпка пред организацията на устойчиво културно събитие е способността на организатора *да комуникира правилно* политиката по устойчивост. Екологичното послание трябва максимално да улеснява въвличането на стейкхолдерите в политиката по устойчивост. Понякога е достатъчно да са поставени на видимо място традиционни или уеб банери, указващи коректното събиране на отпадъци, наличието на сертификат за екологична хартия (например на Ecolabel, FSC/Forest Stewardship Council или PEFC/Pan-European Forest Certification Council) или избора на енергоспестяващи източници, или раздаването на материали за събитието, които са направени от повторно използвани или рециклирани продукти. Друг похват е покана за присъствие по време на събитието към представители на фирми или асоциации, които са тясно специализирани в някоя от гореизброените дейности. Част от правилната комуникация с партньорите е коректната информация за алтернативи с най-нисък екологичен отпечатък като част от *оценката на въглеродния отпечатък* за събитието на основата на оценка на жизнения цикъл (Life Cycle Assessment). Подобна оценка най-често се изготвя от неправителствени организации (платформи) с опит в политиката за корпоративна социална отговорност и екологична устойчивост.

Трета важна стъпка в организацията на успешно устойчиво културно събитие е организацията на *разделно събиране на отпадъци*. За целта е необходимо сключването на споразумения както с фирми, които предлагат подобни услуги така и с фирми, които снабдяват с екологосъобразни продукти. Проучвания на общинския офис по устойчивост в гр. Денвър (САЩ)

показват, че петдневен уъркшоп с 2 500 участници изисква подготовка на 62 500 порции, използване на 87 500 салфетки, 75 000 чаши и 90 000 бутилки. Една единствена промяна като например използването на кани или гарафи за вода води до спестяването на 25 000 долара (Denver Office of Sustainability, 2008).

Друга важна стъпка пред организацията на устойчиво културно събитие е повишеното внимание към *консумацията на енергия*. От научна гледна точка, стратегията за неутрализиране на вредните емисии при консумацията на енергия по време на събитие обхваща цял цикъл от различни фази: оценка на съществуващите емисии, подходи за намаляване на емисиите, възможности за използване на възобновяеми енергийни източници, изготвяне на доклади за стейкхолдерите. Консумацията на енергия е необходимо да бъде проследена на всички места, свързани с конкретното събитие.

Можем да обобщим и с конкретен пример, разгледан от Барако и др. през 2010 г. (Barraco et al., 2010). Кинофестивалът в Милано позволява да се визуализира конкретна организация за едно устойчиво събитие. В рамките на своето поредно издание през 2010 г. (фестивалът в Милано е създаден през 1995 г.), кинофестивалът стартира политика по устойчивост. Участниците в събитието са насърчени да наемат велосипеди за придвижване или да използват схема за общо използване на един автомобил (car pooling), благодарение на което от мястото на събитието те могат директно да стигнат до други атракционни и туристически зони. С цел коректното събиране и извозване на органични и неорганични отпадъци е сключено споразумение с общинската фирма за сметосъбиране Amsa. От своя страна, партньорство с фирмата за управление на хидро ресурси Amiasqua осигурява инсталация – фонтан за консумация на натурална и газирана вода. Друго партньорство с фирма Novamont гарантира използването единствено на биоразградими материали (с марката на фирмата Mater-Bi) по време на фестивала. Брънч-бюфетът е осигурен от фирма Bioexpress и гарантира биологичния произход на сезонните плодове и зеленчуци съгласно регламент на Европейската комисия SE 834/07 за сертифициране на биологично земеделие. Интересен момент е, че при заявка от заетите във фестивала за доставка на биологично култивирани плодове и зеленчуци, възможността за покритие на разходите за транспорт от организаторите със застраховка тип *welfare* е на 100 %. Друга възможност за подобряване на екологичното представяне на фестивала е опцията по изкупуване на квоти за емисии на парникови газове като вид компенсация за увеличението CO_2 от пътуванията на артисти и публика или за всеки отделен тон CO_2 има компенсация чрез проект за устойчивост и намаление на въглеродния отпечатък с трети страни.

Заклучение

Изборът да се определи едно културно събитие като устойчиво е избор с висока стратегическа стойност, защото създава нова система от ценности за организацията – съвкупност от икономически, социални и екологични аспекти, които да бъдат едновременно наблюдавани и анализирани. Едно културно събитие може да бъде устойчиво при ясна заявка за отговорността на организаторите към околната среда, към социалните каузи и възможностите за подобряване на имиджа на събитието.

Българските културните оператори се намират във фазата на начално отчитане (basic reporting) и мониторинг на устойчивостта на културни събития. В този смисъл е необходимо изготвянето на чек-листа с основни показатели за наблюдение (не повече от 4-8) и написването на кратък описателен текст, който да бъде основа за последващи доклади за устойчивост. Следващата стъпка, в средносрочен план, е тези показатели да станат бенчмарк индикатори за сравнение с други от сходни събития. По този начин може да бъде задвижен процеса на постоянно подобрене на „зелената“ политика на организаторите на културно събитие. Също така е необходимо да бъдат насърчени усилията на българските културни оператори регулярно да повишават степента си на информираност относно възможностите за устойчивост. Това може да стане чрез включване на НПО, регионални и национални власти и други заинтересовани страни в процеса на обучение за смисъла на устойчивост на културните събития. Този смисъл гарантира както международна разпознаваемост и конкурентоспособност така и по-широко участие в артистични партньорства и мрежи, които припознават „зелените“ аспекти в организацията на културни събития.

Спонсориране на научното изследване

Проведеното изследване е научен продукт в рамките на проект „Културен кооператив – мрежа за споделяне на ресурси“ с водещ партньор Фондация за културно развитие СИДЕЯ, финансиран по Програма за подкрепа на НПО в България по финансов механизъм на Европейското икономическо партньорство. Целта на проект „Културен кооператив – мрежа за споделяне на ресурси“ е да създаде интерактивна електронна национална мрежа за обмен на информация, идеи и добри практики между културните оператори, артистите на свободна практика и представители на други сектори като образование, социални дейности, бизнес и т.н.

Използвана литература:

- Barraco, L., F. Zarri and M. Breyton, (2010). La realizzazione di eventi sostenibili, *Impronta Etica*, pp. 1-34.
- Denver Office of Sustainability, (2008). Sustainable Event Planning Guide-Denver 2008 Convention Host Committee- Greening Initiative, Available at: <http://www.denver.org/pdf/Sustainabilityguide.pdf> [Accessed 7 September 2018]
- Dickson, C. and C. Arcodia, (2010). Promoting Sustainable Event Practice: The Role of Professional Associations, *International Journal of Hospitality Management*, Vol. 29, issue 2, pp. 236–244.
- Getz, D., (2008). Event tourism: definition, evolution, and research, *Tourism management*, Vol. 29, pp. 403-428.
- GRI, (2013). GRI Event Organizers Sector Supplement-summary guide, pp. 1-7.
- INU, (2015). Manuale eventi sostenibili-linee guida per l'organizzazione sostenibile di eventi nazionale, regionale o locale promossi dall'Associazione Istituto Nazionale di Urbanistica e dalle sezioni regionali, *Fondazione Cariplo*, pp. 1-31.
- McElroy, M. and M. Thomas, (2015). The Multi-Capital Scorecard, *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, Vol. 6, No. 3, pp. 425-438.
- Mokhtar, S.B. and Y.-S. Deng, (2014). Sustainable design in event design: opportunities and limitations, *Journal of Clean Energy Technologies*, Vol. 2, No 2, pp. 163-167.
- UNEP, (2009). Green Meeting Guide 2009-Roll out the Green Carpet for your Participants, pp. 1-70.
- UNEP, (2012). Sustainable event guide-give your large event a small footprint, pp. 1-118.

***

SOME CHALLENGES FOR ORGANIZING SUSTAINABLE CULTURAL EVENTS

Prof. Vesselina Dimitrova, PhD
Department of International Economic Relations,
Faculty of Management, University of Economics-Varna
e-mail: vesselina.dimitrova@ue-varna.bg

Abstract

The article attempts to analyze the main steps ahead for organizing sustainable cultural events with the idea of assessing some trends and challenges. Using a descriptive and analytical approach, the author presents a brief empirical case study of some economic, social and environmental aspects regarding the organization of sustainable cultural events in Bulgaria, according to the Global Reporting Initiative framework. The author summarizes that the information awareness of cultural operators in Bulgaria is still at basic reporting level and it needs a relatively easy approach to implement and analyze sustainability data.

Key words: Sustainable cultural events, Global Reporting initiative

JEL: M140